



27.10.2006

Lohjan seudun MetsäVasun hankeraportti 27.10.2006

Kirjoittajat:
Hanna-Mari Parviainen
Anu Rautiainen



Sisältö

1	LOHJAN SEUDUN METSÄVASU	2
2	LÄHTÖTILANNE ENNEN HANKETTA	2
3	HANKKEEN TOTEUTUS	2
3.1	Koordinointi	3
3.2	Toiminta.....	3
3.3	Kyselytutkimus	3
3.4	Hiiden luontokartasto.....	3
3.5	Aloitteentekijät	4
3.6	Toimintamalli	4
3.7	Koulutus	5
4	LUONTOKOhteET	5
4.1	Elinympäristöt.....	5
4.2	Kohteiden biologiset arvot	6
4.3	Kokeilun alueellinen merkitys monimuotoisuuden turvaamisessa.....	6
5	KUSTANNUKSET	7
6	KOKEMUKSET VERKOSTOHANKKEEN TOIMIVUUDESTA	7
7	YHTEISTYÖN SUJUMINEN ERI TAHOJEN KESKEN	8
8	KEHITYSEHDOTUKSET	8

1 LOHJAN SEUDUN METSÄVASU

Lohjan seudun MetsäVasu –hanke oli yksi neljästä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSON verkostokokeiluhankkeesta. MetsäVasussa kehitettiin paikallista yhteistyötä.

MetsäVasu –verkostohanke ulottui Lohjan ja Karkkilan kaupunkien sekä Vihdin, Nummi-Pusulan, Sammatin ja Karjalohjan kuntien alueille. Hanke aloitettiin huhtikuussa 2004 ja se päättyi vuoden 2006 lopussa.

2 LÄHTÖTILANNE ENNEN HANKETTA

Lohjan seudun luonto on monimuotoista. Alueella kasvaa useita valtakunnallisesti harvinaisia kasveja ja Lohjanjärven ympäristö kuuluu tärkeään lehtokeskukseen. Maanomistajien on tiedetty säilyttäneen erikoisia luontokohteitaan. Toisaalta on paljon maanomistajia, jotka eivät tiedä metsänsä erityisistä luontoarvoista.

Lohjalla on jo vuosikymmenien ajan kerätty luontotietoa. Sitä ei kuitenkaan ollut tallennettu järjestelmällisesti sellaiseen paikkaan, josta se olisi saatavilla helposti ja nopeasti. Metsänhoidon suunnittelussa luontotietoa ei ollut aina saatavilla. Lohjan kaupunki ja metsänhoitoyhdistys ovat pitäneet satunnaisesti yhteyttä jo ennen MetsäVasu –hankkeen käynnistämistä. Paikallisesta yhteistyöstä oli kokemusta, mutta yhteistyötä haluttiin tiivistää. Hyväksi vapaaehtoisen luontoarvojen turvaamisen perustaksi nähtiin paikkatietojärjestelmä, jonka tiedot olisivat myös metsänomistajien käytössä.

Lohjan seudun MetsäVasun päätavoite oli innostaa metsänomistajia säilyttämään arvokkaita luontokohteita. Tavoitteeseen pyrittiin tiedotuksella, metsänomistajien ja toimihenkilöiden koulutuksella sekä metsänomistajien henkilökohtaisella neuvonnalla. Neuvontaan arvioitiin tarvittavan laaja-alaista osaamista ja hyvää paikallistuntemusta. Niinpä MetsäVasussa kehitettiin etenkin metsänhoitoyhdistyksen ja kunnan ympäristöpuolen yhteistyötä.

3 HANKKEEN TOTEUTUS

Lohjan seudun MetsäVasu –hanketta suunniteltiin hankeryhmässä ja ohjausryhmässä. Hankeryhmän organisaatiot sitoutuivat MetsäVasun toimintaan omarahoituksella. Tämä ydinjoukko suunnitteli toimintaa, päätti talousasioista ja muodosti paikallisen yhteistyöverkoston. Hankeryhmään kuuluivat hankkeen päätoteuttajat Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa, Lohjan kaupungin ympäristönsuojelutoimisto ja Helsingin yliopiston Suitian opetus- ja tutkimustila.

Ohjausryhmä toi laaja-alaisesti erilaisia näkemyksiä hankkeen suunnitteluun. Se koontui noin kaksi kertaa vuodessa. Ohjausryhmään kuului edellä mainitun hankeryhmän lisäksi seitsemän jäsentä. Edustettuina ohjausryhmässä olivat muun muassa Uudenmaan ympäristökeskus, Maa- ja metsätalousministeriö, Etelä-Suomen metsänomistajien liitto, Lohjan seudun ympäristöyhdistys, Metsäkeskus Häme-Uusimaa ja Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaan hallitus. Metsäliitto Osuuskunnan edustaja vaihtoi työpaikkaa hankkeen aikana.

Uuden paikkatietojärjestelmän työstämistä ja luonnonarvokaupan hintapyynnön laadintaa varten koottiin kaksi työryhmää. Länsi-Uudenmaan luontokartaston teko oli Lohjan kaupungin ympäristönsuojelutoimiston vastuulla. Metsänomistajat ideoivat luonnonarvokaupan hintapyynnön laskentamallin. Lisäksi metsänomistajille teetettiin luonnonarvoihin liittyvä kyselytutkimus. Sen teki Helsingin yliopiston täydennys- ja aikuiskoulutus Palmenia.

3.1 Koordinointi

Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa koordinoi MetsäVasu -hanketta. Yhdistys palkkasi hankekoordinaattorin keväällä 2004. Yhdistys vastasi hankkeen tiedotuksesta, varainkäytöstä ja kirjanpidosta, yhteydenpidosta verkoston muihin osapuoliin, koulutustilaisuuksien järjestämisestä sekä raportoinnista. Metsänhoitoyhdistys hoiti myös pääosan metsänomistajien neuvontakäynneistä.

Lohjan kaupunki vastasi luontotiedon paikkatietojärjestelmän koostamisesta ja projektiin liittyvien varojen käytöstä. Paikkatietoprojektissa Lohjan kaupunki teki yhteistyötä muiden Länsi-Uudenmaan alueen kuntien kanssa ja neuvotteli paikkatietoyhteistyöstä niiden kanssa. Lohjan kaupungin ympäristönsuojelupäällikkö Risto Murto toimi hankkeen luontoasiantuntijana.

Helsingin yliopiston opetus- ja tutkimustilalla järjestettiin koulutustilaisuuksia. Suitia tarjosi maastokohteita ja niiltä kerättyä tutkimustietoa MetsäVasun koulutuskäyttöön.

3.2 Toiminta

Ensimmäisenä vuonna käynnistettiin hankkeen toimintaa, tiedotettiin hankkeesta, tehtiin tilakäyntejä ja järjestettiin koulutuksia metsänomistajille sekä paikalliselle verkostolle. Suitian opetus- ja tutkimustilalla oli tarjota hyviä maastokohteita luontokoulutukseen. Toisena vuonna jatkettiin koulutusta metsänomistajien, ammattilaisten ja metsurien tilaisuuksilla. Kahden viimeisen vuoden aikana Hiiden luontokartasto tehtiin valmiiksi ja keskitettiin metsänomistajien henkilökohtaiseen neuvontaan.

3.3 Kyselytutkimus

Vuonna 2004 tehtiin kyselytutkimus metsänomistajille. Kyselyn vastaukset käsitteli Helsingin yliopiston Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. Tutkimus tehtiin postikyselynä ja siihen vastasi 210 metsänomistajaa. Tuloksia käytettiin erityisesti metsänomistajille tarkoitettujen tilaisuuksien suunnittelussa.

Kyselyssä kolmasosa Länsi-Uudenmaan metsänomistajista ilmoitti, että he olivat jättäneet jonkin kohteen tavanomaisen metsänkäsitteilyn ulkopuolelle. Tämän perusteella Länsi-Uudellamaalla on MetsäVasun jälkeenkin runsaasti kohteita, joilla metsien luonnonarvoja turvataan. Kyselyn perusteella näiden alueiden joukossa on monenlaisia alueita: maisemallisesti kauniita alueita, harvinaistuvia elinympäristöjä ja lainsäädännöllä säilytettäväksi määrättyjä elinympäristöjä.

Kyselyyn vastanneet suhtautuivat positiivisesti vapaaehtoiseen metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen. Vastanneiden mielestä luonnonarvokaupan kaltainen vapaaehtoinen ja määräaikainen suojelusopimus oli heille paras vaihtoehto.

3.4 Hiiden luontokartasto

Lohjan kaupunki koordinoi MetsäVasu -hankkeen paikkatietoprojektia. Hiiden luontokartastoksi nimetty paikkatietojärjestelmä saatiin käyttökuntoon vuoden 2005 lopulla. Järjestelmä laadittiin samaan aikaan kaikille Hiiden alueen kunnille. Selaimen kautta käytettävän järjestelmän ottivat käyttöönsä Lohja, Nummi-Pusula, Vihti, Karkkila, Sammatti, Karjalohja ja Siuntio.

Hiiden luontokartastoon tallennettiin kuntien teettämät luontokartoitukset ja maastointventoinnit sekä muuta eri lähteistä kerättyä tietoa. Paikkatietoprojektin alkuvaiheessa teetettiin esiselvitys. Sen avulla järjestelmään voitiin hankkia tarvittavat laitteet, ohjelmistot ja tallennustyön tekijät. Esiselvitykseen kuuluvassa lakiasiantuntijan lausunnossa selvitettiin järjestelmän ylläpitoon ja tiedon luovutukseen liittyvät tietosuoja-asiat. Paikkatietojärjestelmä toteutettiin niin, että metsänomistajien tietosuoja turvattiin. Järjestelmään ei tallennettu esimerkiksi metsälakikohteita eikä mitään muita metsäomaisu-

teen liittyviä tietoja. Toisaalta salassa pidettävä, uhanalaisia lajeja koskeva aineisto on ainoastaan ympäristöviranomaisten nähtävillä.

Uusi selainpohjainen luontokartasto on kuntien ympäristöviranomaisten käytössä. Suurin osa tiedosta on myös kuntien muiden toimijoiden ja Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaan käytössä. Kartastosta oli hyötyä MetsäVasu -hankkeen neuvonnassa ja sopivien kohteiden etsinnässä. Kartastoon skannatun kartoitus- ja asiakirja-aineiston avulla metsänomistajille voitiin kertoa yksityiskohtia kohteen luontoarvoista, mikäli alueelta oli aikaisemmin kerätty tietoa.

3.5 Aloitteentekijät

Metsänomistajat olivat aktiivisia varsinkin hankkeen alkuvaiheessa. Tarjotuista 69 kohteesta 35 tuli esille metsänomistajien yhteydenottojen perusteella. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt löysivät 18 kohdetta, joista osa löytyi metsäsuunnittelun yhteydessä. Metsäkeskuksen neuvontakäynnillä löytyi yksi kohde ja Lohjan kaupunki toi esille yhden kohteen.

Taulukko 1. Aloitteentekijät ja sopimukset

ALOITTEENTEKIJÄ	Yhteydenotot (kpl)	Sopimukseen johtaneita (kpl)	Toteutuneet (%)
Metsänomistaja	35	15	43
Mhy toimihenkilö	32	18	56
Lohjan kaupunki	1	1	100
Metsäkeskus	1	1	100
YHTEENSÄ	69	35	51

Tarjotuista luontokohteista 51 prosenttia päättyi sopimuksen tekoon. Neljällä metsänomistajalla oli tarjolla sekä luonnonarvokauppa- että ympäristökialueita, joten 65 metsänomistajaa osallistui hankkeeseen.

Kolmivuotisen kokeiluhankkeen viimeisenä vuonna kokeiltiin kohdennettua neuvontaa. Tieto mahdollisista luontokohteista haettiin Hiiden luontokartastosta. Työssä tarvittiin metsäammattilaisten paikallistuntemusta. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt saivat koulutusta luontokohteiden tunnistamiseen ja sopimusten tekoon omalla vastuualueellaan. Paikallistuntemuksen hyödyntäminen osoittautui erittäin tehokkaaksi keinoksi löytää luontokohteita. Pinta-alaltaan suurimpia kohteita jouduttiin jättämään odottamaan mahdollista myöhempää rahoitusta, sillä hankkeen varat loppuivat kesken. Neljän kohteen maastokäynti on vielä tätä raporttia kirjoitettaessa tekemättä.

3.6 Toimintamalli

Lohjalla metsänomistajien neuvontaan kehitettiin uudenlainen paikallisen yhteistyön malli. Toimintamallissa yhteistyötä tekevät Metsänhoitoyhdistys Länsi-Uusimaa ja Lohjan kaupunki. Yhteistyöllä tunnistetaan metsien arvokkaita luontokohteita entistä paremmin ja metsänomistajille voidaan tarjota entistä monipuolisempaa metsäneuvontaa.

Toimintamallissa on tärkeää, että epäselvässä tilanteessa metsä- ja ympäristöalan ammattilaisten on helppo lähestyä toisiaan. Lohjan kaupungin palveluksessa on henkilöitä, jotka tuntevat alueen luontoarvot. Metsänhoitoyhdistys voi pyytää kaupungilta apua erityisen kohteen metsänhoitotöiden suunnitteluun. Yhteistyö on mutkatonta myös toisin päin: Kaupungin ympäristöpuoli voi teettää arvokkaan kohteen hoitotyöt metsänhoitoyhdistyksellä.

Lohjan paikallisyhteistyön kulmakivi on Hiiden luontokartasto. Kaupungilla ja metsänhoitoyhdistyksellä on lähes samat tiedot nähtävillään. Kartaston avulla metsäammattilainen havaitsee arvokkaan kohteen entistä varmemmin. Yhteistyöllä saadaan erityisen alueen hoitosuositukset nopeasti ja joustavasti Lohjan kaupungin luontoasiantuntijoilta. Tiedonkulku on joustavaa ja nopeaa; samalla välttyään päällekkäiseltä työltä. Yhteistyötä kehi-

tettäessä kiinnitettiin huomiota myös siihen, että ympäristöalan asiantuntijoiden tulee tuntea metsänkäsittelyn periaatteet.

3.7 Koulutus

MetsäVasu -verkoston suunnitteluvaiheessa päätettiin panostaa metsänomistajien ja metsäammattilaisten koulutukseen. Varsinkin luontoasioiden maastokoulutus nähtiin tarpeelliseksi. Hankkeen aikana järjestettiin koulutusta metsänomistajille, metsäammattilaisille, metsureille ja kuntien metsä- ja ympäristöasioista vastaaville.

Metsäammattilaisten ja kuntien ympäristövastaavien yhteisissä koulutustilaisuuksissa oli tarkoitus kehittää yhteistyötä. Kuntien edustajia oli mukana kolmessa yhteisessä koulutuspäivässä. Näissä päivissä ei saatu aikaan odotuksia vastaavaa yhteistoimintaa. Kaikkien kuntien toimihenkilöt eivät katsoneet yksityismetsiin ja kaavoitettujen alueiden ulkopuolelle kohdistuvien METSO -toimien kohdistuvan heidän toimenkuvaansa.

4 LUONTOKOhteet

Syyskuun 2006 loppuun mennessä MetsäVasu -hankkeessa oli tarjolla 69 kohdetta. Tarjolla olevien kohteiden yhteispinta-ala oli noin 130 hehtaaria, joista noin 70 hehtaaria täytti luonnonsuojelubiologiset kriteerit.

Metsälain tarkoittamista elinympäristöistä ja niiden laajennusalueista tehtiin ympäristötkihakemukset. Niistä viisi rahoitettiin METSO- varoista. Kymmenen metsälain elinympäristöä rahoitettiin valtion normaalilla budjettirahoituksella. Alueet ovat mukana alla olevassa taulukossa, koska niihin käytettiin hankkeen työaika. Moni ympäristötukivaroin rahoitettu alue oli aluksi ehdolla luonnonarvokaupan kohteeksi, mutta alueelta löytyi metsälain tärkeä elinympäristö. Yhteen METSO -varoin rahoitettuun sopimukseen liittyi metsänomistajan luontomatkailuideoita. Toinen sopimus tehtiin hankkeen alkuvaiheessa, jolloin ei vielä ollut tietoa kohteiden runsaasta tarjonnasta. Loput kolme päätettiin rahoittaa METSO-varoista hankkeen lopussa, koska omistajilla oli tarjolla myös luonnonarvokaupan kohteita.

Suurin osa tarjotuista MetsäVasun kohteista oli Lohjalla. Kuusi toteutunutta luonnonarvokaupan kohdetta ja neljä yksityistä suojelualuetta sijaitsivat Lohjalla. Yksi luonnonsuojelualue perustettiin Nummi-Pusulaaan. Karjalohjalla tehtiin luonnonarvokaupan sopimuksia neljä ja Nummi-Pusulassa kolme kertaa. Vihdissä ja Karkkilassa käytiin luonnonarvokauppaa yhden kerran kussakin.

Taulukko 2. MetsäVasu -hankkeen sopimuskohteet kunnittain.

Kunta	Luonnonarvokauppa		Yksityinen luonnonsuojelualue		Metsätalouden ympäristötuki				Yhteensä	
	Kpl	Pinta-ala/ha	Kpl	Pinta-ala/ha	Kpl*	Ha*	Kpl	Ha	Kpl	Pinta-ala/ha
Karjalohja	4	5,8			1	0,8	1	1,3	6	7,9
Karkkila	1	1,9							1	1,9
Lohja	6	5,6	4	12,3	1	2,3	5	4,3	16	24,5
Nummi-Pusula	3	3,7	1	3,1	1	6,5	2	2,7	7	17
Vihti	1	7,4			2	3,5			3	10,9
Sammatti							2	3,6	2	3,6
Yhteensä	15	24,4	5	15,4	5	13,1	10	12,9	35	65,8

*METSO-varoin rahoitetut ympäristötuet

4.1 Elinympäristöt

MetsäVasun yksityiset luonnonsuojelualueet olivat kooltaan 0,4 ja 4,5 hehtaarin välillä. Luonnonsuojelualueiksi perustettiin yksi laajahko tammimetsä, lahoppuustoinen metsä ja kolme lehtoa. Kolmella suojelualueella esiintyy vaateliasta kasvillisuutta. Luonnonarvokauppaa käytiin kuudesta runsaslahoppuustoisesta metsästä, viidestä lehdestä, kahdesta

metsäluhdasta ja yhdestä korvesta. Yksi elinympäristöistä on kallio, jolla esiintyy paahdelajistoa.

Taulukko 3. MetsäVasu –hankkeen sopimuskohteet elinympäristöittäin.

Elinympäristö	Luonnonarvo-kauppa		Yksityinen luonnonsuojelualue		Metsätalouden ympäristötuki				Yhteensä kaikki sopimuskohteet	
	Kpl	Pinta-ala/ha	Kpl	Pinta-ala/ha	Kpl*	Ha*	Kpl	Ha	Kpl	Pinta-ala/ha
Lehto	5	5,2	3	8,7	1	0,8	4	3,7	13	18,4
Jalopuumetsä			1	3,6					1	3,6
Lahopuustoinen metsä	6	13,9	1	3,1	1	6,5	5	8,7	13	32,2
Metsäluhta	2	2,1							2	2,1
Korpi	1	2,2			1	0,7	1	0,5	3	3,4
Muut	1	1,0			2	5,1			3	6,1
Yhteensä	15	24,4	5	15,4	5	13,1	10	12,9	35	65,8

*METSO –varoin rahoitetut ympäristötuet

MetsäVasun sopimukseen johtaneissa kohteissa oli monien arvokkaiden luontotyyppien piirteitä. Runsalahopuustoiisiin metsiin kuului kallionlakialueita ja reheviä jyrkänteenaluslehtoja. Suurin yhtenäinen lehto oli 3,8 hehtaaria. Suurin jalopuumetsikkö oli 3,6 hehtaarin tammimetsä. Yhdessä lahopuustoisessa metsässä oli luonnontilaisen kaltainen korpilaikku.

4.2 Kohteiden biologiset arvot

MetsäVasu –hankkeen kohteiden valinta perustui ensisijaisesti METSON luonnonsuojelubiologisiin kriteereihin. Valinnassa otettiin huomioon myös alueelliset erityispiirteet. MetsäVasun hankevastaava kävi katsomassa kaikki maastokohteet ja luontoasiantuntija Risto Murto tutustui osaan kohteista. Hankevastaava teki esityksen valintaperusteista ja rahoitettavista kohteista hankeryhmälle. Lopullinen päätös tehtiin hankeryhmässä.

Sopimuskohteiksi valittiin tavanomaisesta talousmetsästä poikkeavia alueita. Länsi-Uudenmaan ja Lohjan alueen topografia on pienipiirteistä, minkä vuoksi yhdellä METSO -kohteella saattoi olla useita eri elinympäristöjä. Tarjotut lehdot hyväksyttiin hankkeeseen riippumatta niiden ravinteikkuudesta tai puuston iästä. Tarjotuista lahopuustoisista kangasmetsistä voitiin valita selvästi pitkään koskemattomina olleita alueita. Niiden puusto oli eri-ikäisrakenteista ja alueilla oli eri lahoamisvaiheessa olevia maapuita. Valinnassa pidettiin tärkeinä järeitä haapoja sekä vanhoja lehti- ja jalopuita.

MetsäVasun kuudessa sopimuskohteessa oli vähäpuustoista kallionlakimetsää. Kallionlakimänniköt ovat Länsi-Uudellemaalla yleisiä. Valitut kohteet sijaitsivat muun lahopuustoisesta metsän yhteydessä ja neljässä kohteessa sopimusalueeseen liittyi rehevä jyrkänteenalusmetsä. Jyrkänneiden alueilla oli inventoitu vaateliaita sammal- ja jäkälälajeja. Kahdella kohteella kasvoi harvinaisia putkilokasveja ja sammalia.

Tarjotuista alueista jouduttiin jättämään ilman rahoitusta normaalia talousmetsää muistuttavia alueita, tasaikäisiä männiköitä ja kuusikoita. Lahopuun puute oli kahden vanhan metsän rahoittamatta jättämisen peruste, vaikka metsänomistaja olisikin halunnut lisätä lahopuuta hoitotoimin. Yhdeksän metsänomistajaa jättäytyi hankkeesta. Yleisin syy oli suojeltavan alueen pieni pinta-ala ja siitä johtuva vähäinen korvaus. Neljä metsänomistajaa olisi valmiita tekemään sopimuksensa tilojen lohkomisten jälkeen.

4.3 Kokeilun alueellinen merkitys monimuotoisuuden turvaamisessa

Sopimusten tekoon tarkoitettujen määrärahojen niukkuuden vuoksi MetsäVasussa ei voitu suojella laajoja pinta-aloja. Koska kohteiden valinnassa sovellettiin biologisia valintakriteerejä ja painotettiin erityisesti sijaintia, sopimuskohteiden voidaan olettaa täydentävän hyvin aikaisemmin alueella ollutta suojelualueiden verkostoa.

MetsäVasun myötä huomattiin, että Länsi-Uudellamaalla on tarjolla arvokkaita luonto-kohteita tulevaisuudessakin. Länsi-Uudenmaan kohteet ovat pieniä. Yli 5 hehtaarin yhteisiä kohteita ei ole helppo löytää.

5 KUSTANNUKSET

Maa- ja metsätalousministeriön myöntämistä MetsäVasu -hankkeen koordinaatioon tarkoitetuista varoista maksettiin täysipäiväisen hankevastaavan palkka. Niiden turvin myös tehtiin osa Hiiden paikkatietojärjestelmän tallennustyöstä ja materiaalihankinnoista. Lisäksi Suitian opetus- ja tutkimustilan metsien luontoarvot inventoitiin.

Metsänhoitoyhdistyksen omarahoitusosuuksiin laskettiin henkilöstön koulutustilaisuudet, kokoukset, hankekirjanpito ja seminaarit. Lisäksi yhdistys vastasi henkilöstön matkakuluista ja osallistui tiedotuksiin liittyviin ilmoituskuluihin. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden omarahoitusosuuksiin liitettävä työmäärä vaihteli järjestettyjen koulutusten ja tapahtumien mukaan.

Omarahoituksella katettiin myös Lohjan kaupungin ympäristönsuojelutoimiston työpanos paikkatietojärjestelmän tallennustyötä lukuun ottamatta. Suitian opetus- ja tutkimustilan henkilöstön kulut katettiin myös suurimmaksi osaksi omarahoituksella.

Omarahoitusosuuteen käytettiin vuodessa noin 4,5 henkilötyökuukautta. Kuusitoista henkilöä teki hankkeelle omarahoitteisia töitä, joten yksi henkilö vuodessa työskenteli MetsäVasussa noin 5,9 työpäivää. Hankkeen loppuvaiheessa omarahoitusosuus oli alkua pienempi, sillä alkuvaiheen suunnittelutyö katettiin omarahoituksella.

6 KOKEMUKSET VERKOSTOHANKKEEN TOIMIVUUDESTA

Tiedotus ja koulutustapahtumat tuottivat metsänomistajien yhteydenottoja varsinkin hankkeen alkuvaiheessa. Suojelun aloitteita tekivät maanomistajat, heitä palvelevat metsäammattilaiset ja joskus kunnan ympäristöasiantuntijat. Henkilökohtainen yhteys osoittautui parhaimmaksi tavaksi välittää metsänomistajille tietoa luontokohteista.

Metsänhoitoyhdistys teki pääosan metsänomistajien neuvontakäynneistä. Neuvonnan yhteydessä kartoitettiin alueen luontoarvot, katsottiin kohteen luonnonhoitotarve, merkittiin sopimusalueen rajat maastoon ja valmisteltiin hakemus viranomaisille. Myös rahoitusasiat selvitettiin. Kunnan ympäristöpuoli osallistui METSO-kohteiden toteuttamiseen antamalla taustatietoa luontoarvoista, kertomalla kaavoitustilanteesta ja tarvittaessa näyttämällä luontoarvot maastossa. Paikallinen yhteistyö oli joustavaa ja nopeaa. Siitä saatiin hyviä kokemuksia, ja paikallisen yhteistyön mallia voidaan suositella kokeiltavaksi muuallakin.

Kokemusten mukaan metsänomistajat suhtautuvat suojeluun positiivisesti, jos hankkeeseen ryhtyminen on heille helppoa. He myös haluavat apua sopimusneuvotteluissa. Harva maanomistaja osaa arvioida oman metsänsä puuston arvon, puhumattakaan luontoarvoista. Rahoituspäätökset tekee aina metsä- tai ympäristöviranomainen. MetsäVasussa metsänhoitoyhdistys neuvotteli tiiviisti korvauksista viranomaisten kanssa. Metsänhoitoyhdistysten on otettava haaste vastaan ja toimittava suojeluhankkeissa tiedonvälittäjänä ja edunvalvojana.

Hiiden luontokartasto osoittautui tärkeäksi tietolähteeksi sekä metsä- että ympäristöalan toimijoille. Kartastosta poimittiin arvokkaita kohteita omistavia metsänomistajia luontoneuvontaa varten. Metsänhoitoyhdistys sai kunnasta nopeasti taustatietoa, kun kartasto näytti alueella olevan harvinaisia kasveja tai muuta erityistä. Nopealla tiedonkululla tunnistettiin luonnonarvoiltaan tärkeimmät alueet ja niille osattiin suunnitella oikeaa hoitoa.

7 YHTEISTYÖN SUJUMINEN ERI TAHOJEN KESKEN

Metsäpuolen ja kunta-alan yhteistyö ei lähtenyt toivotulla tavalla käyntiin muualla kuin Lohjalla. Muissa Länsi-Uudenmaan kunnissa yhteistyöhön suhtauduttiin positiivisesti, mutta kuntien resurssipulan vuoksi konkreettista yhteistyötä ei saatu aikaiseksi. Kaikissa kunnissa ei ole edes luontoasiantuntijaa, joten yhteistyön ei voida olettaa olevan yhtä tiivistä kuin Lohjalla.

Lohjan seudun verkostossa metsänomistajien paikallista yhteistyötä ilmeni vain yhdessä tapauksessa. Siinä kaksi metsänomistajaa tarjosi toisiinsa yhteydessä olevia alueitaan MetsäVasuun. Muuten metsänomistajien välinen yhteistyö oli vähäistä. MetsäVasun kokemusten mukaan metsänomistajien yhteistyön varaan ei kannata rakentaa METSO:n tulevaisuutta. Yhä useampi metsänomistaja asuu kaukana metsistään, eikä voi sitoutua metsätilan sijaintikunnan yhteistoimintaan.

METSO -kokeilun aikana rahoitussopimuksia voitiin tehdä viiden eri lakipykälän mukaan ja kahden eri viranomaisen kanssa. MetsäVasussa todettiin nykyinen tilanne haastavaksi. Metsänomistajat ja ammattilaiset hämmentyivät, kun suojeluvaihtoehtojen biologiset edellytykset ja korvausperusteet olivat kovin sekavia. Metsänhoitoyhdistyksen neuvojat ottivat luontoasiat esille metsänomistajan kanssa, mutta he eivät rohjenneet ryhtyä opastamaan sopimusten teossa tai rahoituksen laskennassa. Osittain tästä syystä hankevastaava hoiti kohteiden sopimusneuvottelut ja biologisten arvojen kartoituksen. Kokemusten perusteella voidaan todeta, että ammattilaisten koulutukseen tulee varata resursseja ja suojelukeinojen valikoimaa kannattaa yksinkertaistaa.

Luonnonarvokauppasopimusten teko oli nopeaa ja joustavaa. Viranomaisen valitsi lopulliset kohteet esitetyistä alueista luonnonsuojelubiologisten kriteereiden perusteella ja sopimukset syntyivät nopeasti. Ympäristötukisopimusten käsittelykin oli ripeää.

Luonnonsuojelualueiden perustaminen oli hidasta. Rauhoituspäätökset syntyivät hitaasti ja metsänomistajan näkökulmasta suojelupäätös kesti liian kauan. Luonnonsuojelualueiden perustamiseen tulisi laatia selkeät korvausperusteet, jotka kaikki osapuolet voisivat ymmärtää ja hyväksyä.

8 KEHITYSEHDOTUKSET

MetsäVasu -hankkeen suuri haaste on säilyttää luottamus tulevaisuuteen. Metsänomistajia huolestuttaa, mitä määräaikaisen sopimuskauden päätyttyä tapahtuu. He pohtivat, määrääkö silloin joku, kuinka täytyy toimia.

Suojelusopimukset voisivat olla yhden organisaation vastuulla. Sille olisi varattavaa riittävästi resursseja suojeluasioiden asiakaslähtöiseen hoitoon. Päätösten pitäisi voida syntyä ilman turhia viivytyksiä.

MetsäVasun ehdotus on luoda pysyväksi käytännöksi metsänomistajalähtöinen ja joustava "Luontosopimus", jonka avulla luontoarvoja voidaan turvata nopeasti ja helposti. Lähtökohta kaikissa luonnonarvojen turvaamisen keinoissa tulisi olla metsänomistajien tavoitteet ja toiveet. METSOssa rahoituspäätökset perustuivat lähinnä biologisiin valinta-perusteisiin. Sosiaaliset näkökulmat kriteeristöissä voisivat tuoda monimuotoisuuden turvaamiseen tärkeää lisäarvoa.

Metsäammattilaisten koulutuksessa on tärkeää, että ammattilainen ymmärtäisi valinta- ja korvausperusteet sekä sopimukseen liittyvät juridiset asiat. Erityisen tärkeää on, että metsäammattilainen tunnistaa oman toimialueen luonnon erityispiirteet. Koulutuksessa tulisi kiinnittää myös huomiota, että metsäammattilainen luottaa itseensä, uskaltaa tehdä ratkaisuja sekä tietää, keneen ottaa yhteyttä luonnonarvoihin liittyvissä asioissa.

MetsäVasun kokemusten perusteella metsänomistajien vapaaehtoisuudella voidaan tuloksetta turvata metsien monimuotoisuutta. Vapaaehtoiset keinot voitaisiin ottaa käyttöön koko maassa. Tullakseen yleiseksi toimintatavaksi metsänomistajalähtöisten

keinojen tulee olla selkeitä. Valintaperusteiden pitää olla ymmärrettävät ja niitä pitää voida soveltaa paikallisiin olosuhteisiin. Sopimusmalleja ei tarvita kourallista, vaan pari selkeää ja joustavaa vaihtoehtoa riittää. Korvausperusteiden tulee olla kummankin osapuolen ymmärrettävissä ja hyväksyttävissä. Sopimuksissa pitää voida ottaa maanomistajan toiveet huomioon nykyistä paremmin.